

Доцент др МИЛАН ПОПОВИЋ

О ПРАВОЈ ПРИРОДИ ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКИХ ПОЛИТИЧКИХ ПОРЕДАКА

Идеолошка еуфорија либерализма (која је наступила након слома комунизма) трајала је свега неколико година. Па ипак, та еуфорија је трајала довољно дуго да би стигла да за собом остави неопрезне и компромитујуће трагове тријумфализма: 1992. Џорџ Буш (George Bush) је славодобитно прокламовао почетак "Новог светског поретка", а Френсис Фукујама (Francis Fukuyama) ништа мање него "крај историје".

За то време само ретки алтернативни аналитичари усуђивали су се да упозоре на тешкоће и искушења постхладноратовске ере. Међу таквима су били и бингемтонски светско-системски аналитичари, Ђовани Ариги (Giovanni Arrighi) и Имануел Волерстин (Immanuel Wallerstein). Наравно, за расветљавање праве природе посткомунистичких па и постјугословенских политичких режима, њихове опомене и анализе биле су и остале неупоредиво корисније од оне еуфорије.

Тако је Ђовани Ариги још 1990. упозоравао на не малу вероватноћу успостављања екстремно лоших политичких режима на полупериферији (па и на бившој такозваној социјалистичкој полупериферији) светског система после краја хладног рата: "сасвим је могуће да ће текућа криза просистемских и антисистемских ауторитарних режима полупериферије постати родно тло нових врста екстремних етнонационалистичких демократских режима (...) Немоћан било да задовољни било да сузбије народне захтеве за стандардом и демократијом, све већи број режима полупериферије може доћи у искушење да излаз из овог политичког беспућа потражи у задовољавању тих захтева селективно, на бази расне, етничке или верске дискриминације (...) људска мржња и патња могле би да ескалирају изнад онога што би било у било чијој моћи контроле" (Arrighi, 1990: 32-35).

Да је Ђовани Ариги добро предвидео и описао суштину надолазећих политичких процеса ("селективно задовољавање народних захтева" и "ескалација људске мржње и патње"), као и праву природу настајућих посткомунистичких, посебно постјугословенских политичких режима ("екстрем-

ни етнонационалистички демократски режими"), данас је сасвим јасно. Оно, међутим, што је, поготово са конвенционалног становишта, мање јасно, што је, са тог становишта, чак, шокантно, то је Аригијево спајање "екстремног етнонационализма" и "демократије". Ствар слично стоји и са спајањем "демократије" и "фашизма" у "демократском фашизму" Имануела Волерстина (Wallerstein, 1991: 60).

Једно од првих питања која сам поставио Ђованију Аригију и Имануелу Волерстину, чим сам се 1991. нашао на специјализацији у Бингемтону, било је управо то: како је могуће да у оним својим описима и дијагнозама спајају оно што је према свим мојим дотадашњим сазнањима било просто неспојиво. Признајем да ми је требало времена да њихово стрпљиво и благонаклоно објашњење односно излагање о емотивној/идеолошкој оптерећености/искривљености и епистемолошкој/аналитичкој исцрпљености/истрошености појмова "демократије" и "национализма/фашизма" - сасвим схватим и прихватим.

У том схватању/прихватању највише ми је помогао сам политички процес: демократија (макар и ограничена) за припаднике "нашег", опресија (по потреби и фашизам) за припаднике "туђег" етноса - била је и остала најсажетија формула нових постјугословенских политичких поредака, њихових устава и закона, највећег броја њихових партија и вођа, њихових државних медија и доминантног јавног мњења, њиховог целокупног политичког живота. У том погледу нема велике и суштинске разлике између "хрватске" Хрватске и "грађанске" Србије и Црне Горе (СРЈ). Разлика је била и остала више формалноправна: Хрватска је етнократију унела у сам устав, Србија и Црна Гора (СРЈ) су у уставу и "грађанске", али су у животу, баш као и Хрватска - затворене и агресивне етничке државе (етнократије). О томе сведоче бројни искуствени индикатори, пропаганда мржње (у државним, али и многим опозиционим медијима), и статистика (тихог али и оног другог) етничког чишћења (са одређених подручја, Санџака и Војводине, и из одређених државних служби, Војске СРЈ), пре свега. Од обавезе потпунијег навођења ових и других индикатора, ослободили су ме за овај скуп припремљени прилози Риста Килибарде, Мијата Шуковића и Душана Ичевића: у њима је изнето довољно теоријски и емпијски утемељених аргумената о формално грађанском, а чистину етнократском карактеру постјугословенских политичких режима Србије и Црне Горе (СРЈ).

Да ова кратка дискусија о правој природи постјугословенских политичких поредака не би завршила у потпуном песимизму, ваља на крају изнети и једно охрабрујуће метатеоријско опажање: упоређивањем прилога припремљених за овогодишњи скуп (оних који су већ поменути, али и већине других, посебно оних Павла Јовановића, Слободана Вучетића, Вјере Радовић и Данила Алексића), са прилозима припремљеним за наш прошлгодишњи скуп, не можемо а да не приметимо поступно али значајно ширење поља интелектуалног и аналитичког консензуса. Свест о правој (негативној, разорној и затамњеној) природи посјугословенских политичких поредака није довољан, али јесте нужан услов за један њихов нови и још увек могући позитивни почетак.